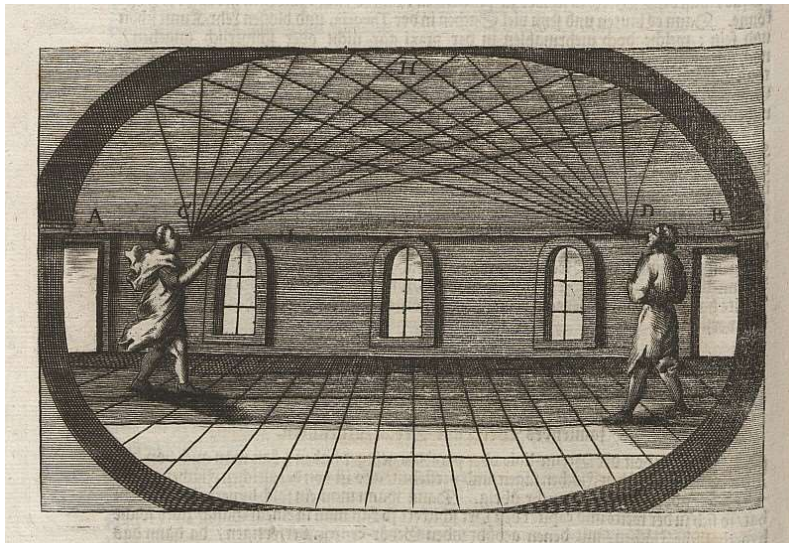

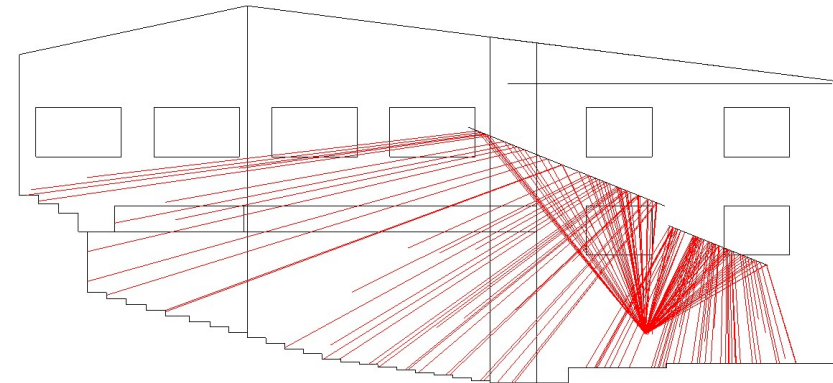
A teremakusztikai tervezés korszerű módszerei

szempontok az építészeti tervezéskor egészségügyi épületekben

MMK Továbbképzés 2023.11.28.

Quelle: Deutsche Fotothek

Alabárdos Zsuzsanna
Mobil: +36 20 460 4136
E-mail: alabardos.zsuzsanna@gmail.com

Akusztika

Az akusztika a hanggal, mint fizikai jelenséggel, alkalmazásaival és hatásaival foglalkozó tudományok összessége.

Építészeti akusztika: Teremakusztika
Épületakusztika

Zajcsökkentés

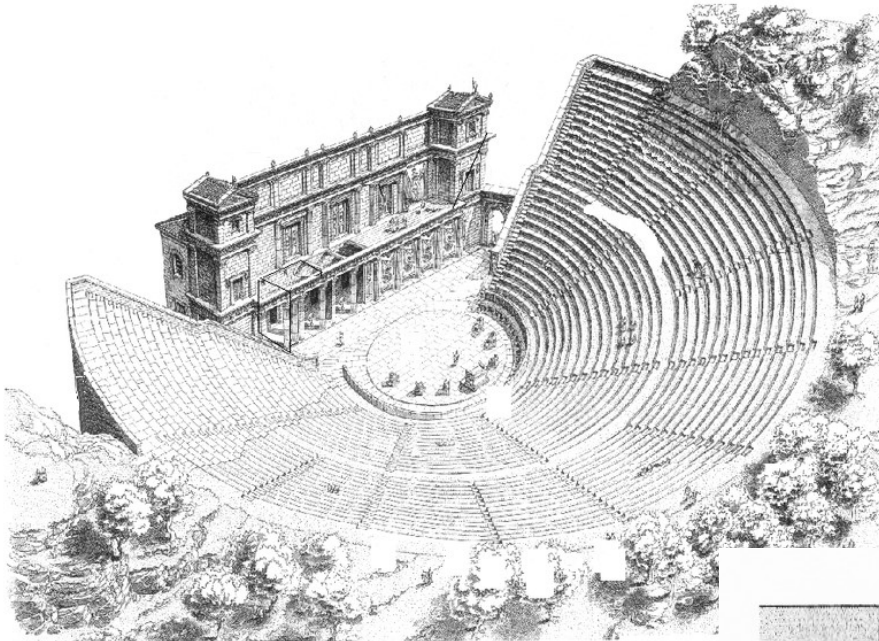
Műszaki akusztika: Elektroakusztika
Áramlástan akusztika
Gépészeti akusztika
Közlekedésakusztika

Zenei akusztika: Hangszerakusztika
Hangkultúra

Emberi akusztika: Fiziológiai akusztika
Pszichológiai akusztika

Tér- és teremakusztika bölcsője

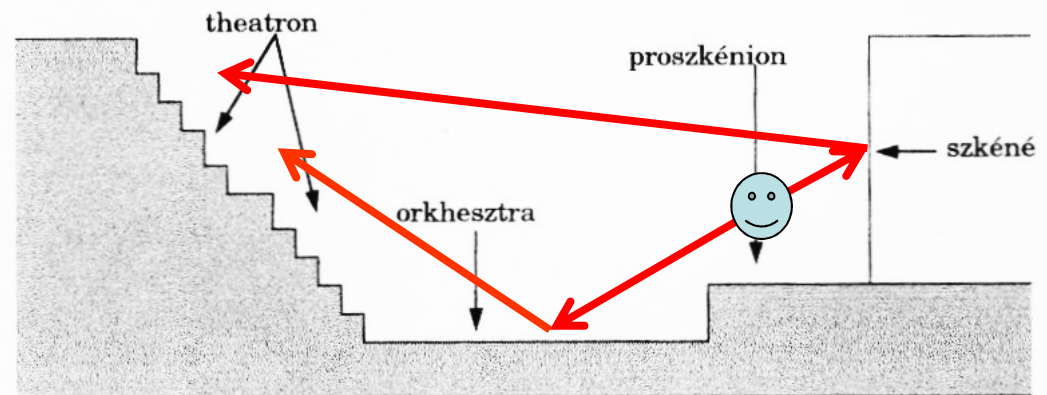
Az ókori görög színházak – az első akusztikai célú épületek

Kr. e. 4. század.

Megfigyelések:

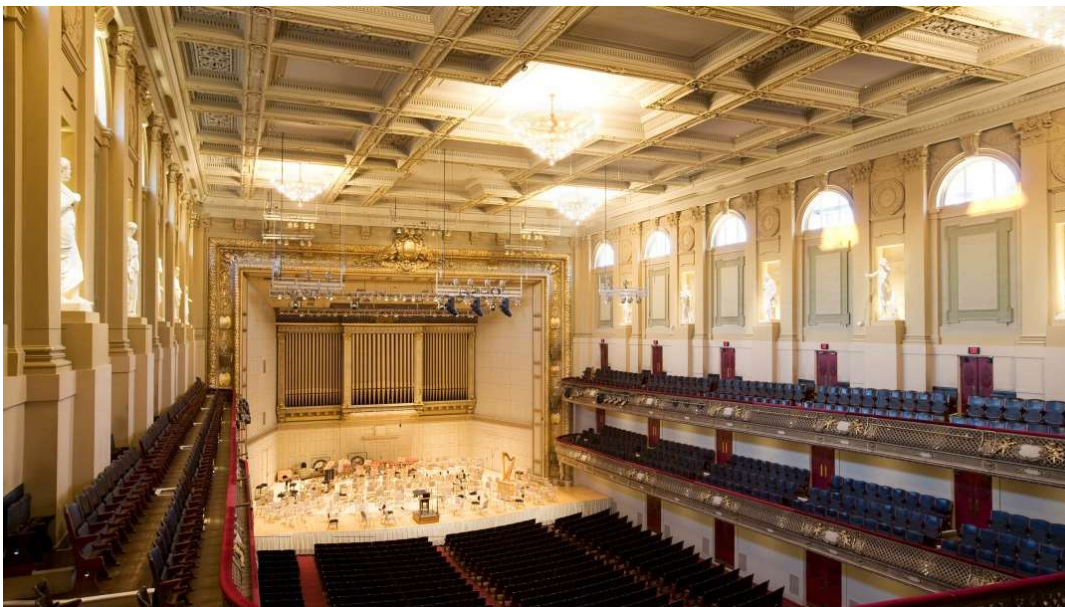
- Hangforrás emelése
- Hangvisszaverődés
- Háttérzaj hatása

Tér- és teremakusztika alakulása

XX.sz. eleje: A teremakusztikai tervezés kezdete – Wallace Clement Sabine (1868 – 1919)

- az utózungési idő jelentőségének felismerése, mérésének bevezetése
- hangelnyelési fok meghatározása, első mérése
- különböző akusztikai jelenségek tudományos elemzése

Az első tervezett hangversenyterem:
Boston Symphony Hall
(1900)

Hangtani alapok

A hang az alap légköri nyomásban keltett zavar, nyomásingadozás.

A hangtér törvényszerűségei mind térben, mind időben meghatározzák a hanghullám által keltett nyomásingadozás és részecskesebesség értékét.

A hanghullám három jellemzője:

- hangterjedési sebesség – c (m/s)
- hullámhossz - λ (m)
- rezgésszám, frekvencia – f (Hz)

A három mennyiség közötti összefüggés:

$$c = f * \lambda$$

A hangsebesség a vivőközeg jellemzőitől függő mennyiség.

- Levegőben: $c_{\text{lev}} = 342$ m/s
- Vízben : $c_{\text{víz}} = 1450$ m/s
- Acélban: $c_{\text{acél}} = 5170$ m/s
- A hanghullám terjedési sebessége függ a hőmérséklettől is

A hang spektruma

Tiszta hang - 1 szinuszhullám

Természetes hangok – több szinuszhullám

- alaphang
- felhangok (harmonikusok)

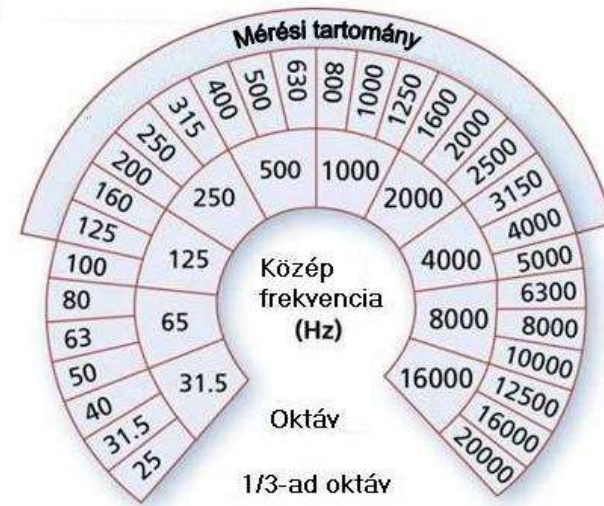
Zenei hangok – zörejhangok

Felhangok viszonya, arány - hangszínezet

Hallható frekvenciatartomány: 20-20000 Hz

Zenei hangok: ~30 Hz-8000 Hz

Beszédhang: ~250 Hz-3000 Hz magánhangzók
~8-10 kHz mássalhangzók

A hangérzet

Nem a fülünkben, hanem az agyunkban jön létre!

Korlátozottan mérhető, befolyásoló tényezők (fáradtság, halláskárosodás, vizuális élmény stb...)

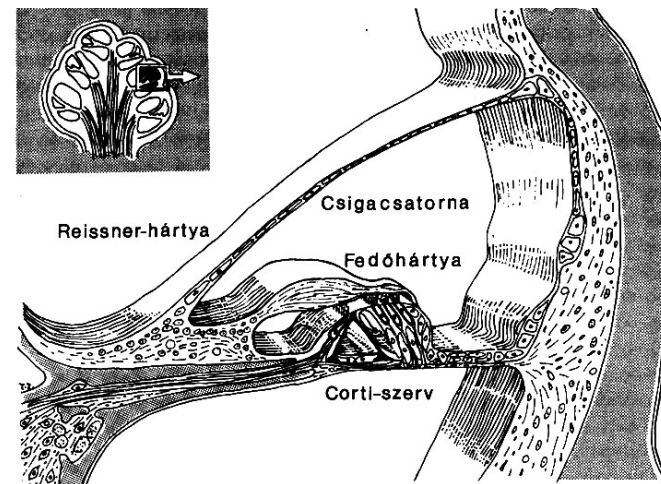
Folyamatos kommunikáció az agy és a fül között (visszamenő idegpályák)

Érzékelt hangerő

Érzékelt hangmagasság

Hangszínezet – tranziens szakasz

Elfedési jelenségek

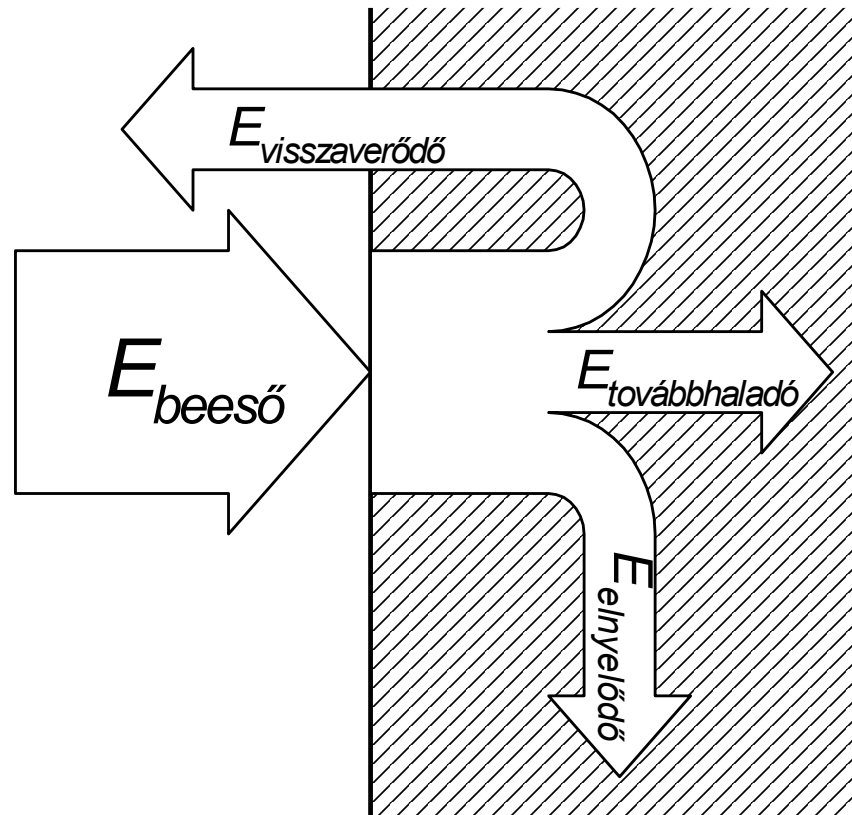
Forrás: Tarnóczy Tamás: Teremakusztika I.

Zavaró vagy nem zavaró hangok – Kinek? Mikor? pl. vízcsobogás

A hang útjában lévő akadály

A beeső hangenergia:

- Visszaverődik
- Elnyelődik
- Továbbhalad

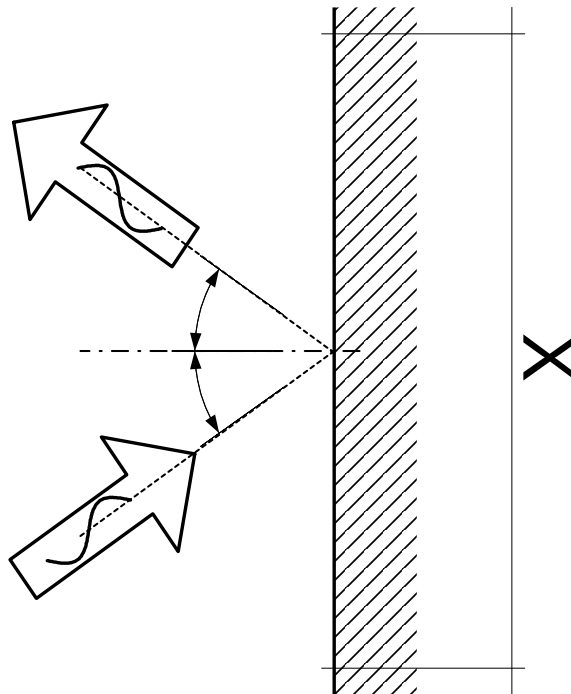

Hangvisszaverődés jelenségei

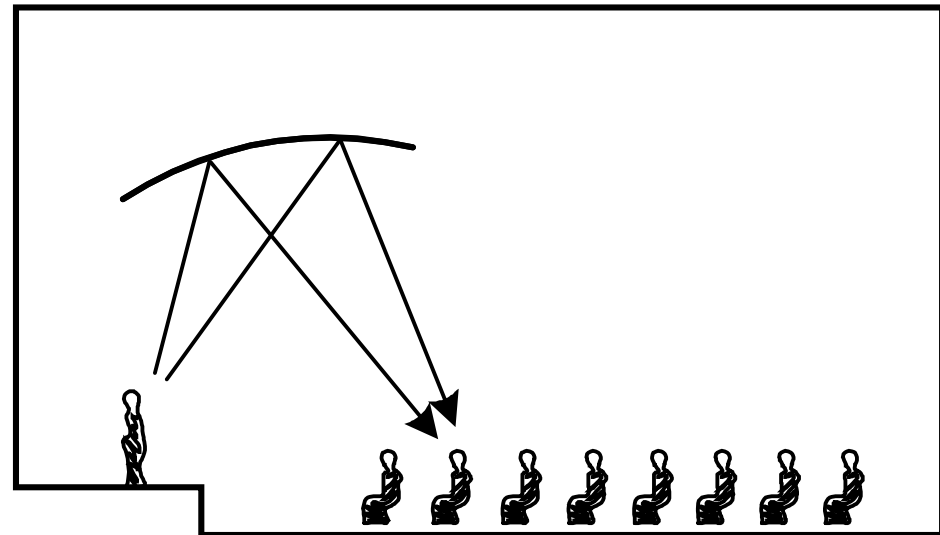
Hangvisszaverődés

A visszaverő felület fizikai méretei (x) 3..4 szer nagyobbak kell lennie a beérkező hang hullámhosszánál (λ). A beérkező hang normálissal bezárt szöge azonos a visszavert hang szögével.
Feltétel: a visszaverő felület sík és elegendően merev.

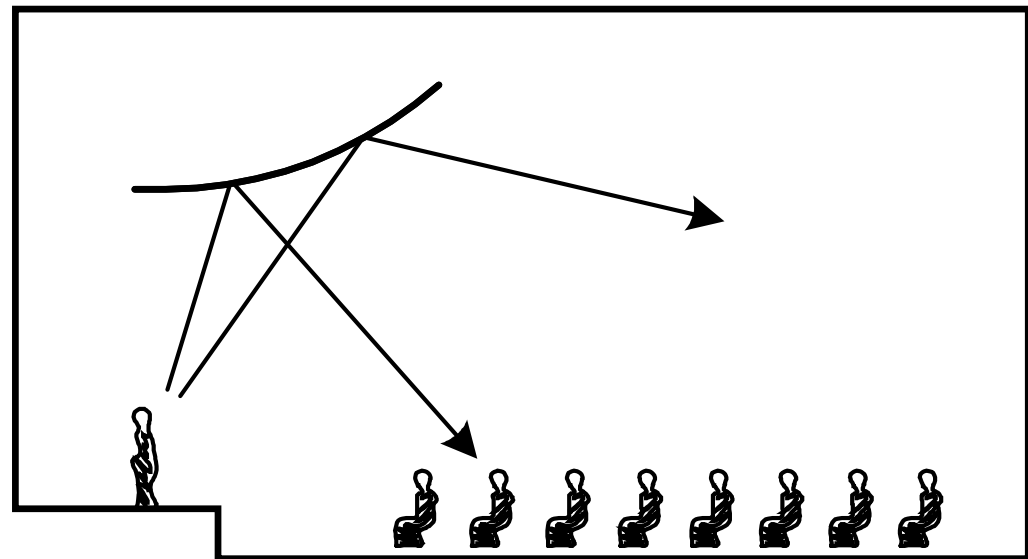
Hangvisszaverődés jelenségei

Konkáv reflektáló felület azok a kemény visszaverő felületek, melyek fókuszálják azaz összegyűjtik a hangot. Ezzel egyenetlen hangeloszlást okoznak, káros visszhangjelenséget produkálhatnak

Hangvisszaverődés jelenségei

Konvex reflektáló felületek azok a kemény visszaverő felületek, melyek megfelelően nagy fizikai kiterjedésűek ahhoz, hogy hatásosan és egyenletesen verjék vissza úgy a hangot, hogy a diffuzitást is fokozzák.

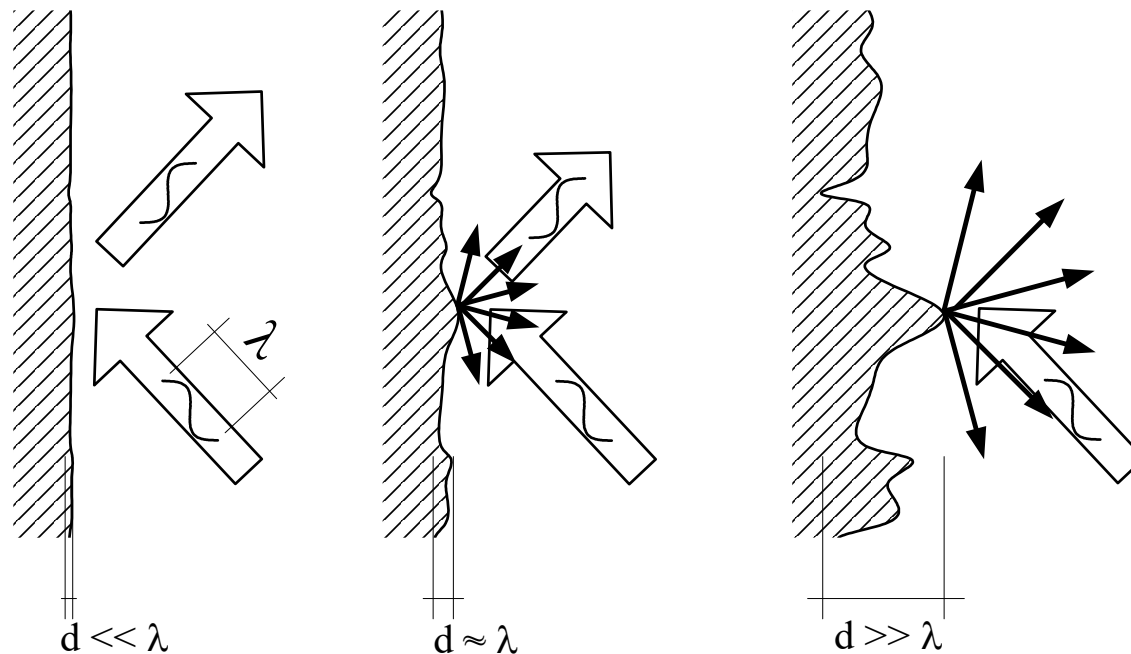

Hangvisszaverődés jelenségei

Nem geometriai visszaverődések

Diffúz visszaverődés

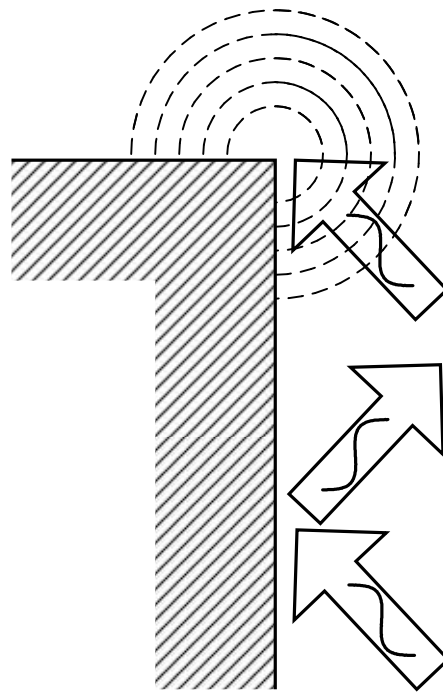
A diffúzió a hanghullám véletlenszerű, szórt visszaverődése. Mélységében változó felületeken, melyeken a változás mérete összemérhető a hang hullámhosszával.

Hangvisszaverődés jelenségei

Diffrakció

Véges méretű felület: pl. peremek, élek mentén ún. „diffrakciós” hullámok keletkeznek.

Felületi hangelnyelés

A hangelnyelő anyagok a hangenergia egy részét eleméztik, illetve továbbítják.

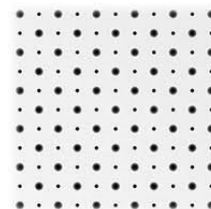
Nyitott pórusú, szálas anyagok

Üveggyapot, fagyapot, szivacsok

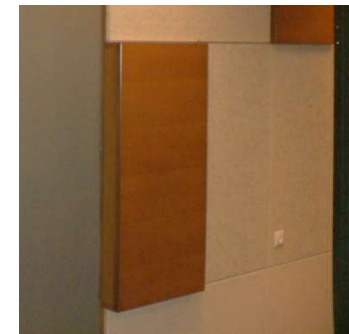
Rezonátorok

Perforált lemezek, hangolhatók a légrés méretével és a perforáció mértékével

Membránok

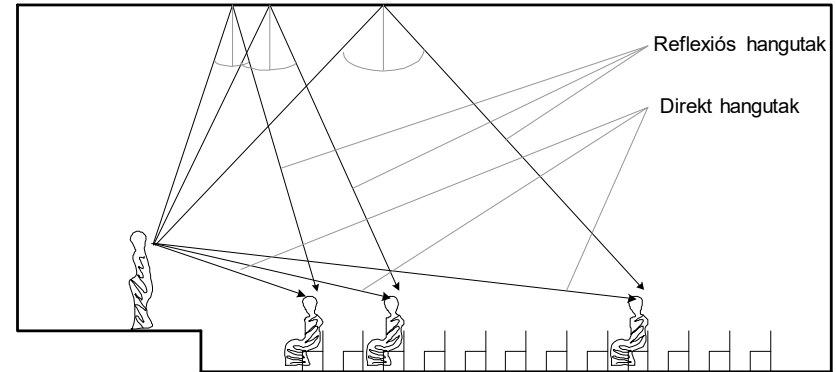
Alacsony frekvenciás hangok elnyelésére képesek, rezonancia frekvenciájuk hangolható

A hangtér felépülése

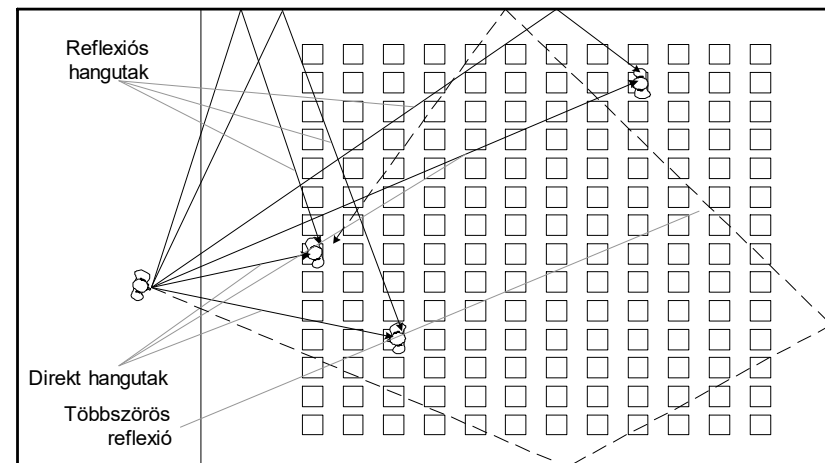
Zárt térben a hangforrásból kiindulva:

- Visszaverődő
- Részben elnyelődő
- A visszaverő felületek szélein elhajló („diffrakció”)

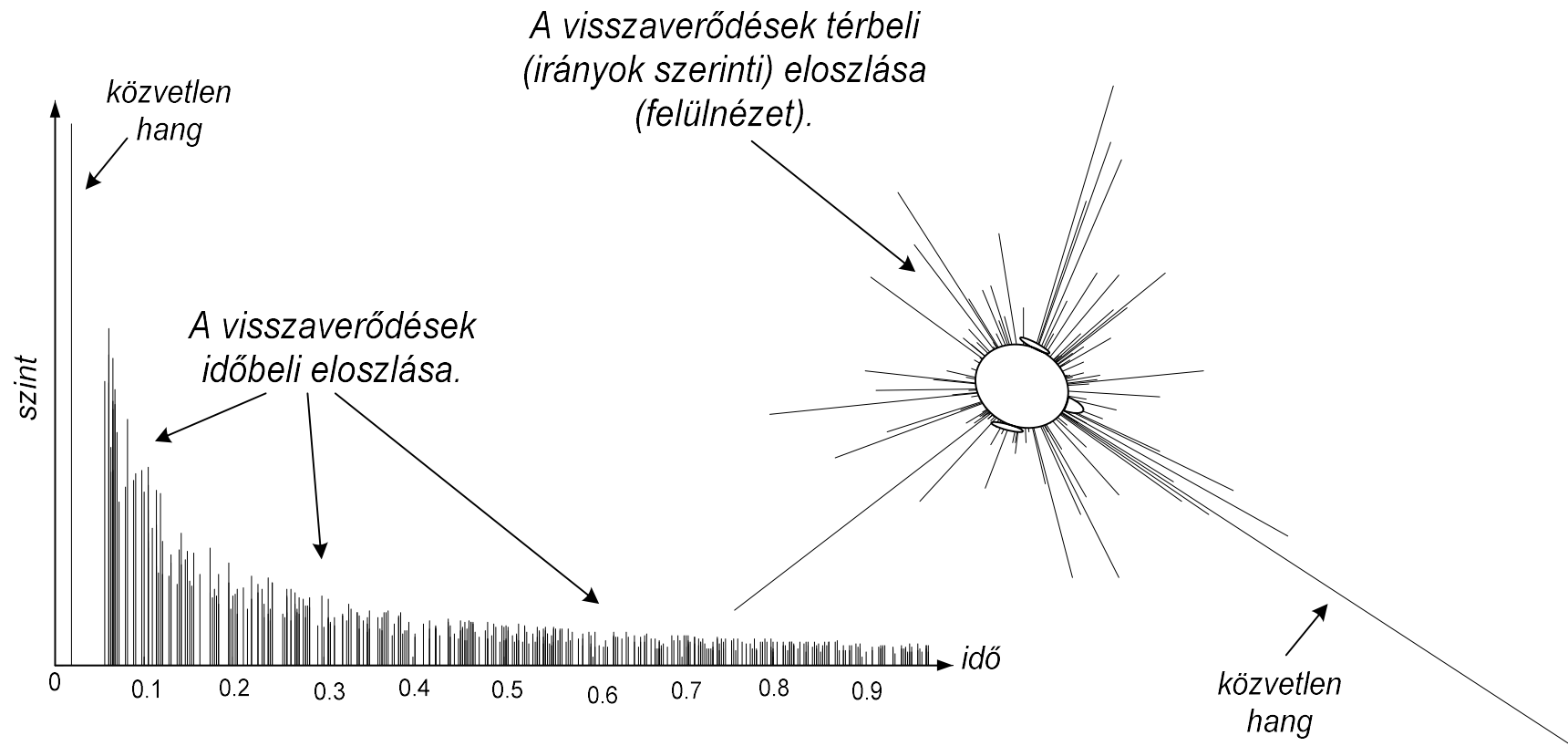
A hallgatási pozícióba többszörösen, többféle úton eltérő időkéssel és irányokból érkeznek hanghullámok.

Ezek időbeli és iránybeli eloszlása kelti a teremérzetet.

A hangtér felépülése

A direkt hang után érkező reflexiók

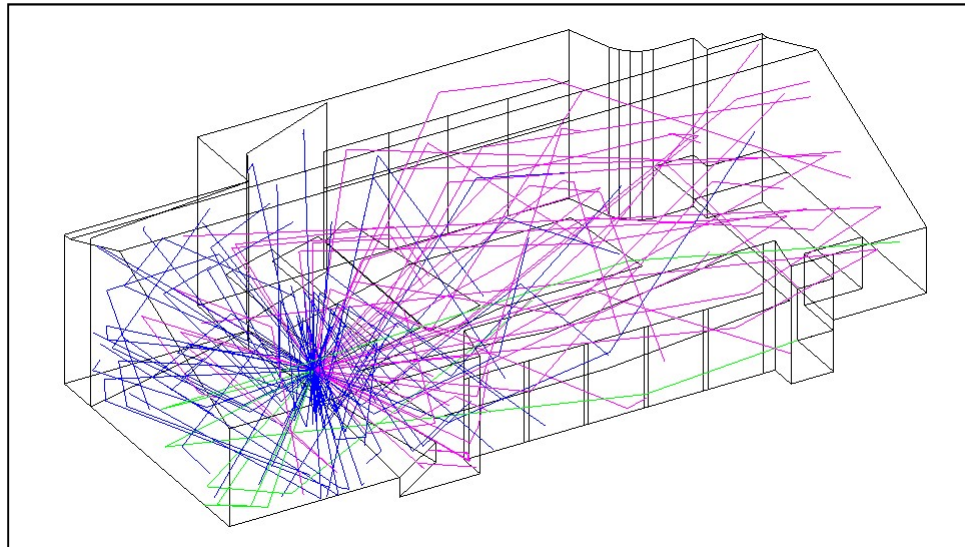

Teremakusztika

Az optimális hangzás funkciófüggő!

Függ:

- a terem méretétől
- a terem formájától
- a teremben lévő anyagoktól, azok elhelyezkedésétől.

Teremakusztikai paraméterek

Utózungési idő (T_{60}):

Legismertebb és legfontosabb paraméter, mely frekvenciafüggő jellemző. Azt az időt nevezzük utózungési időnek, mely alatt a hangforrás működésének megszüntetése után a hangnyomásszint 60 dB-lel csökken.

A közepes utózungési idő számítása:

Nagy térfogatú
helyiségeknél:

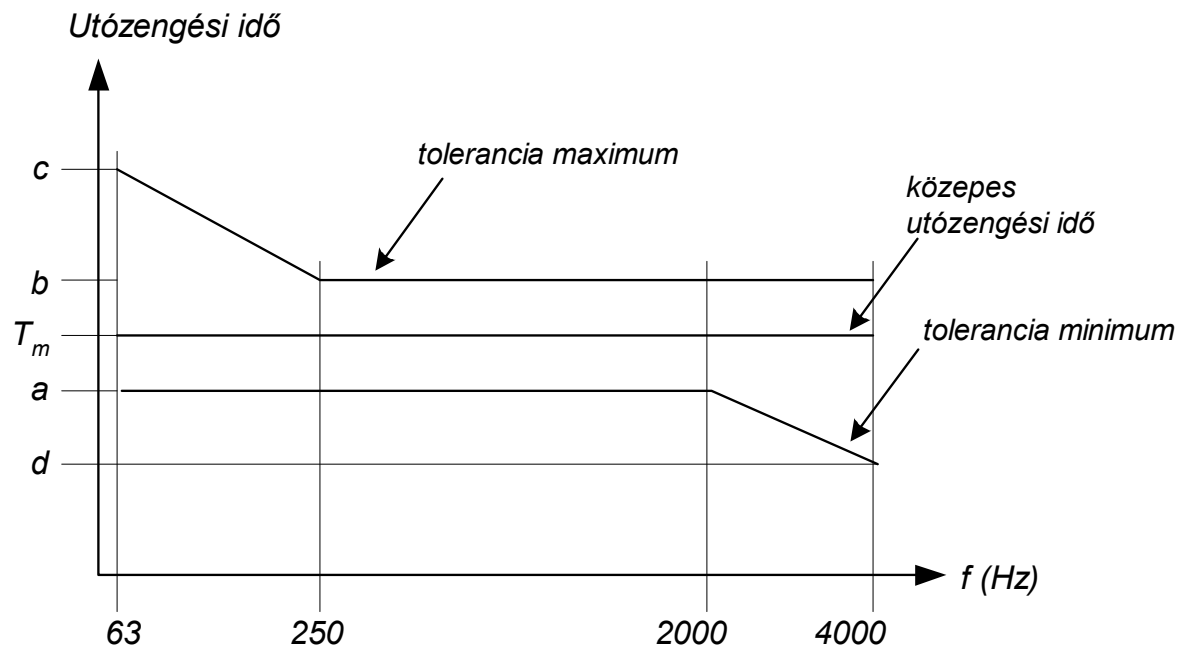
$$T_m = \frac{T_{500} + T_{1000}}{2}$$

Kis térfogatú
helyiségeknél:

$$T_m = \frac{T_{250} + T_{500} + T_{1000} + T_{2000}}{4}$$

Utózungési idő

A szabványokban különböző ajánlások vannak a közepes utózungési idő értékből kiindulva meghatározni egy bizonyos tolerancia határt is, amit az utózungési idő nem léphet át.

Az a,b,c és d értékek különböző rendeltetésű helyiségek esetén eltérőek.

Utózungési idő képlet

Az utózungési idő a helyiség méreteiből, a burkolati jellemzőkből kiszámítható.

Sabine: összefüggés a térfogat, a terem belső felülete és a hangelnyelési fok között

$$T_{Sabine} = \frac{V}{S \times \bar{\alpha}} \quad \bar{\alpha} = \frac{S_1 \alpha_1 + S_2 \alpha_2 + S_3 \alpha_3 + \dots + S_n \alpha_n}{\sum_1^n S_n}$$

$\bar{\alpha}$ átlagos hangelnyelési fok, a különböző felületek elnyelési fokából számolható.

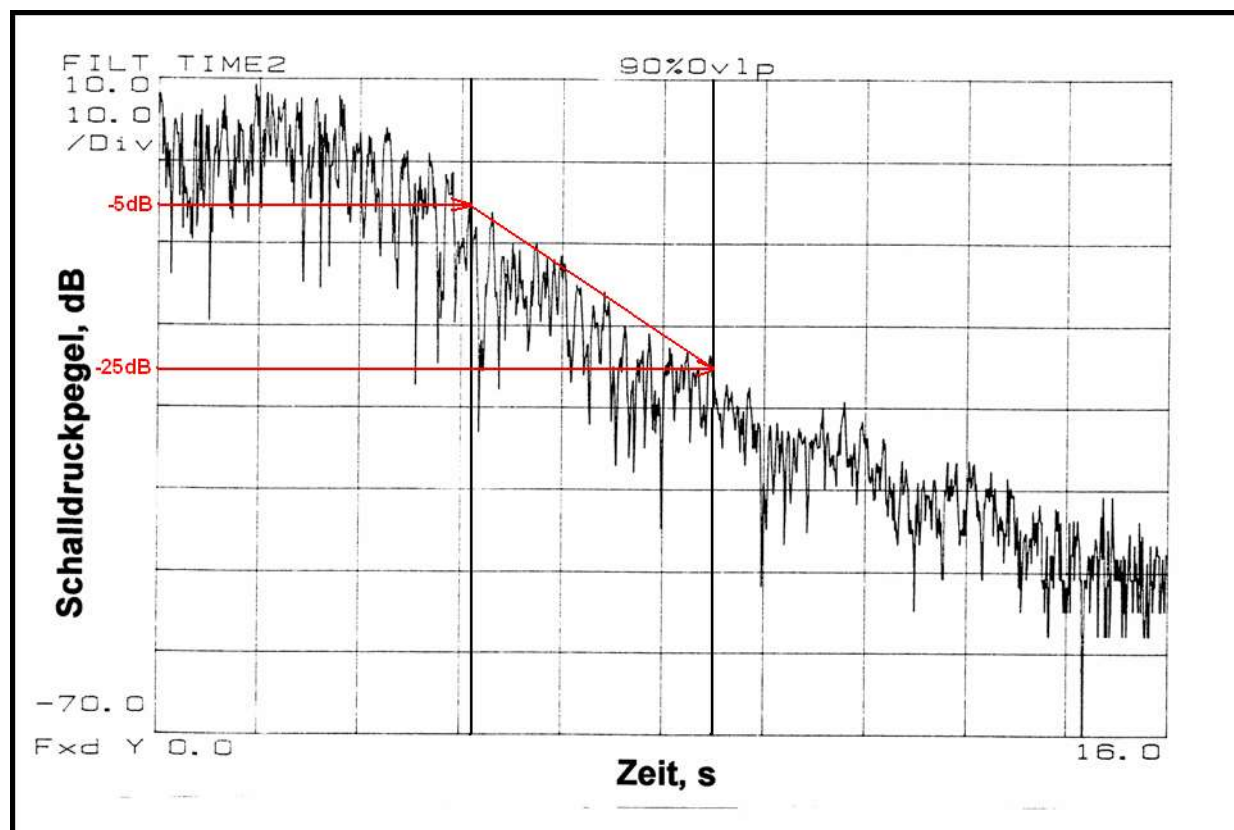
Utózungési idő képlet

Norris-Eyring féle képlet:

$$T_{\text{Norris-Eyring}} = -0,163x \frac{V}{S \times \ln(1-\bar{\alpha})}$$

Kis értékeknél a Sabine és a Norris-Eyring képlet azonos eredményt ad, nagy esetén nagy az eltérés. (Stúdiók!)

Példa az utózungési folyamat rögzítésére számítása -5 és -25 dB közötti értékekből

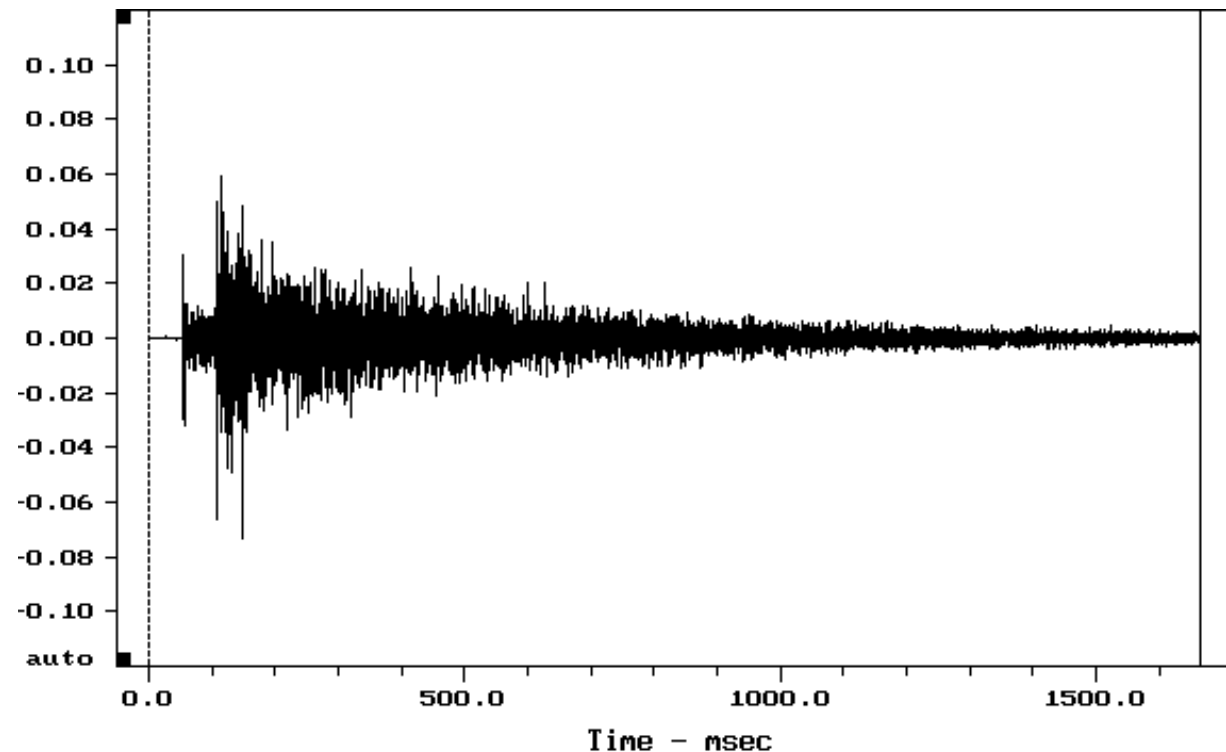

További, impulzusválaszból számítható teremakusztikai paraméterek

Impulzusválasz

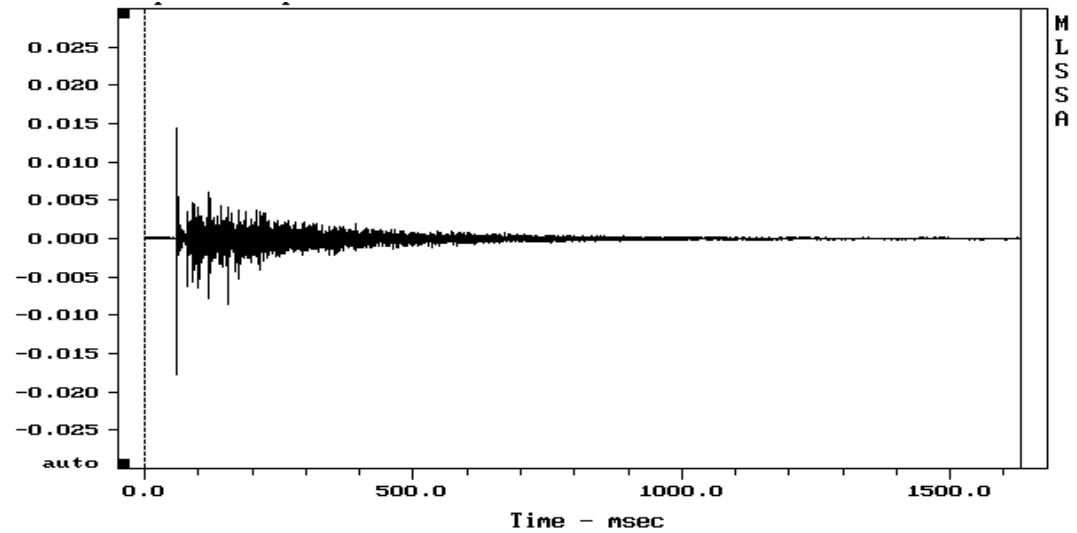
Zárt tér szélessávú gerjesztésre adott válasza. Az impulzusválasz önmagában is sok információt tartalmaz, a direkt hang után beérkező reflexiók mennyiségéből, nagyságából különböző akusztikai jelenségekre lehet következtetni.

Templom (~50000 m³)

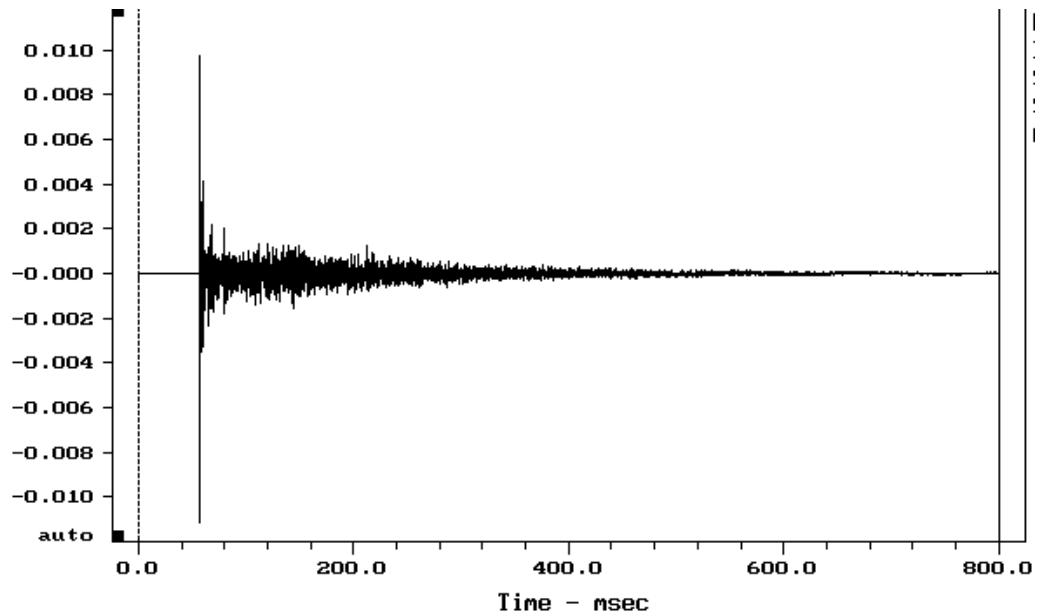

Impulzusválasz

Hangversenyterem
(~23000 m³)

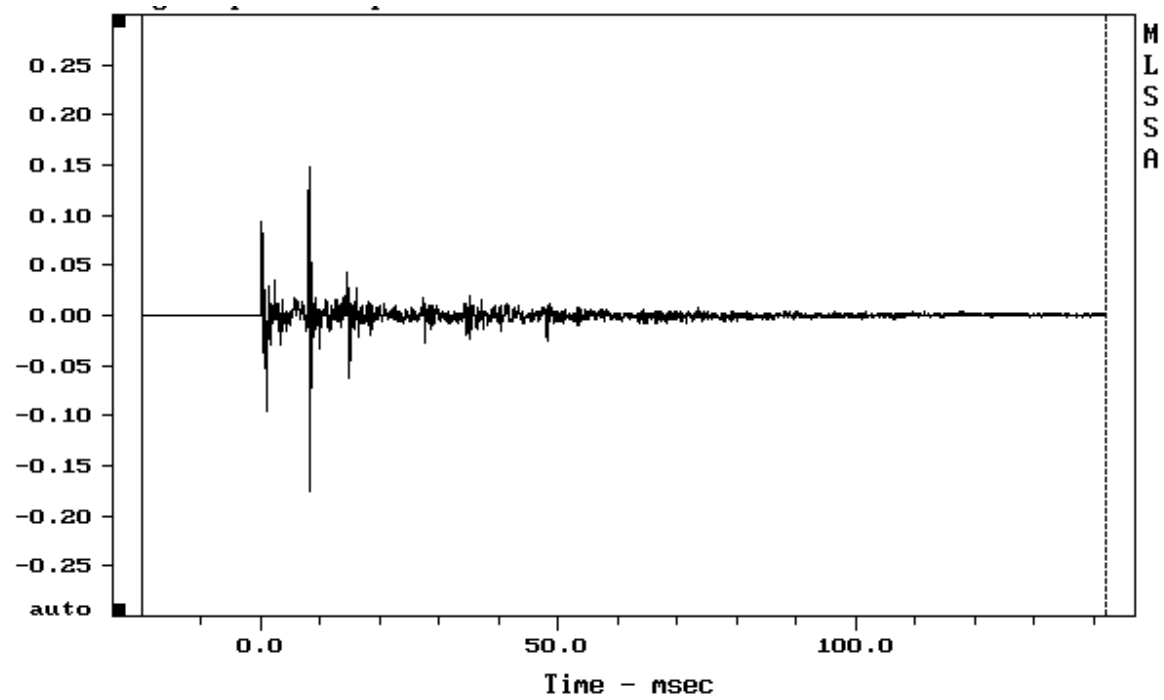
Színház (~8500 m³)

Impulzusválasz

Az
impulzusválaszokból
zavaró jelenségekre
lehet következtetni.
Pl.: csörgővisszhang

Hangtisztasági fok

Korai-késői energia-arány dB-ben

ez a hangtisztasági fok: Clarity. Jele: C

Definíció szerint:

$$C(t_e) = 10 \times \lg \left[\frac{\int_0^{t_e} p^2(\tau) dt}{\int_{t_e}^{\infty} p^2(\tau) dt} \right]$$

Nagyméretű zenei célú termekben: $t_e = 80$ msec,
kisebb méretű terek esetén 50 msec.

Beszéd-célú tereknél $C_{50} \geq 0$ dB

Beszédérthetőségi index

Beszédérthetőségi index. Jelölése: STI (Speech Transmission Index)

Ha egy hangforrás által keltett zajt alacsonyfrekvenciásan modulálunk, a moduláltságnak mértéke a reflexiók, és a háttérzaj következtében csökken.

Azt, hogy mekkora hányada maradt meg a modulációnak, a *modulációs átviteli függvény* írja le. Ezt hét oktávsávra számolva kapjuk meg a *modulációs átviteli indexet*. Ezen hét érték súlyozott átlaga az STI.

Az index 0 és 1 közötti értékeket vehet fel, a kettő közötti átmenetet felosztva a következő kategóriákat kapjuk:

0,75 – 1	kiváló
0,6 – 0,75	jó
0,45 – 0,6	megfelelő
0,3 – 0,45	rossz
0 – 0,3	elfogadhatatlan

Teremakusztikai szabványok

Mérésre:

MSZ EN ISO 18233 Akusztika. Új mérési módszerek alkalmazása az épület- és teremakusztikában

MSZ EN ISO 3382-1:2009 Akusztika. Helyiségek akusztikai jellemzőinek mérése.

A követelményekre 2020 szeptember 1-én megjelent szabvány:

MSZ 2080 Akusztika. Teremakusztikai követelmények és tervezési ajánlások

MSZ 2080 számú szabvány

Összefoglalás:

- Alkalmazási terület – funkció és térfogat
- Szakkifejezések ismertetése - hiánypótló
- Alkalmazás lépései – segít a szabvány áttekintésében, használatában
- **Követelmények – helyiségtípusonként** térfogatkorlással, toleranciahatárt is ad
- **Megfelelőség értékelése** – tervezési fázisban és kivitelezést követően

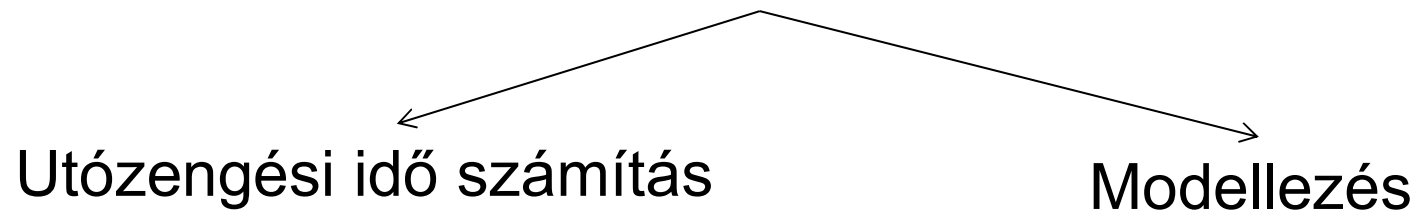
Mellékeltek:

- **Tervfázisok akusztikai feladatai**
- Termek méretei, arányai
- Hangelnyelő-visszaverő felületek elhelyezése
- Teremakusztikai kialakítás – feladattól függően
- Beszédérthetőség ajánlott követelményei

Teremakusztikai tervezés a gyakorlatban

Tervezési módszerek:

- Számolható és mérhető paraméterek mentén

- Funkció és térfogat figyelembe vételével
- Belsőépítészeti elvárások figyelembe vételével

Teremakusztikai tervezés a gyakorlatban

Teremakusztikai burkolatok

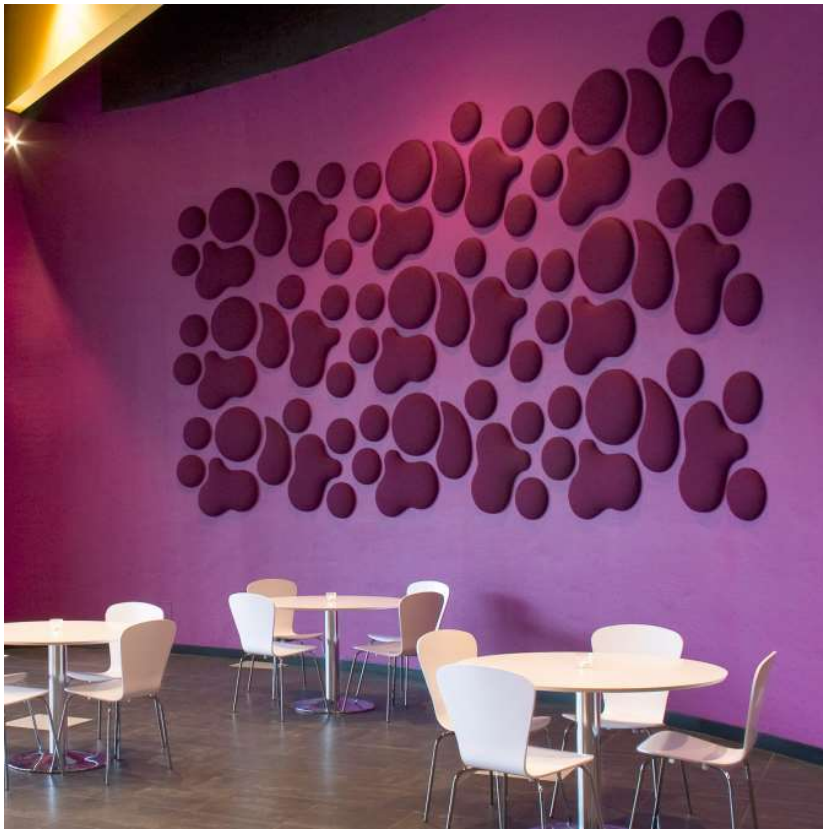
1. Nyitott pórusú hangelnyelők

Szivacs textillel burkolva vagy üveggyapot kasírozással

Teremakusztikai burkolatok

Különleges kialakítások, belsőépítészeti elemként

Teremakusztikai burkolatok

2. Rezonátorok

Rejtett vagy egyedi perforáció

Teremakusztikai burkolatok

3. Membránok

Műbőr membrán

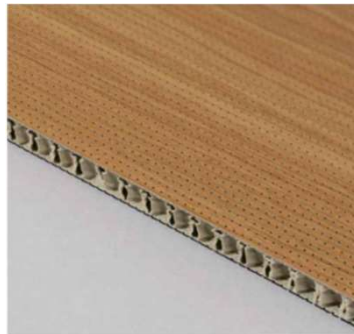

Teremakusztikai burkolatok

4. Akusztikus bútorok

szekrény

deskscreen

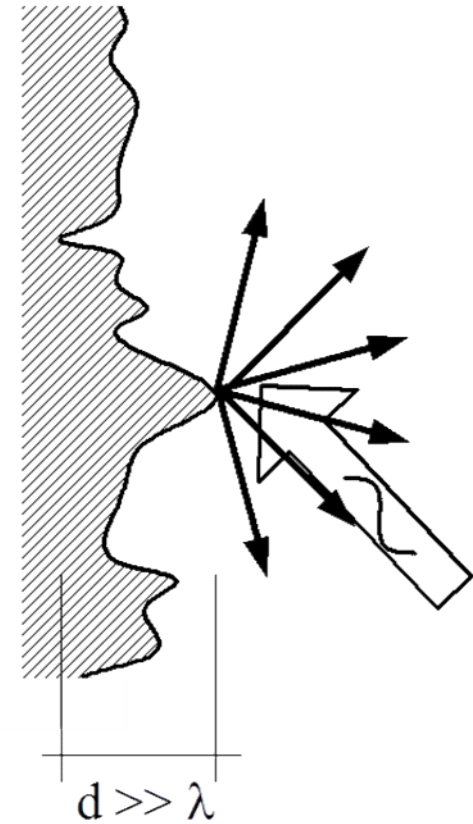

phonebox

Teremakusztikai burkolatok

5. Diffúzorok

Akusztikai burkolatok alkalmazása

Egészségügyi intézmények:

Általános probléma: a kommunikációt nagyban nehezíti, hogy a rossz akusztikai körülmények **miatt rossz a beszédérthetőség**

Hangosabban beszélnek, nő a termekben az átlagos hangnyomásszint.

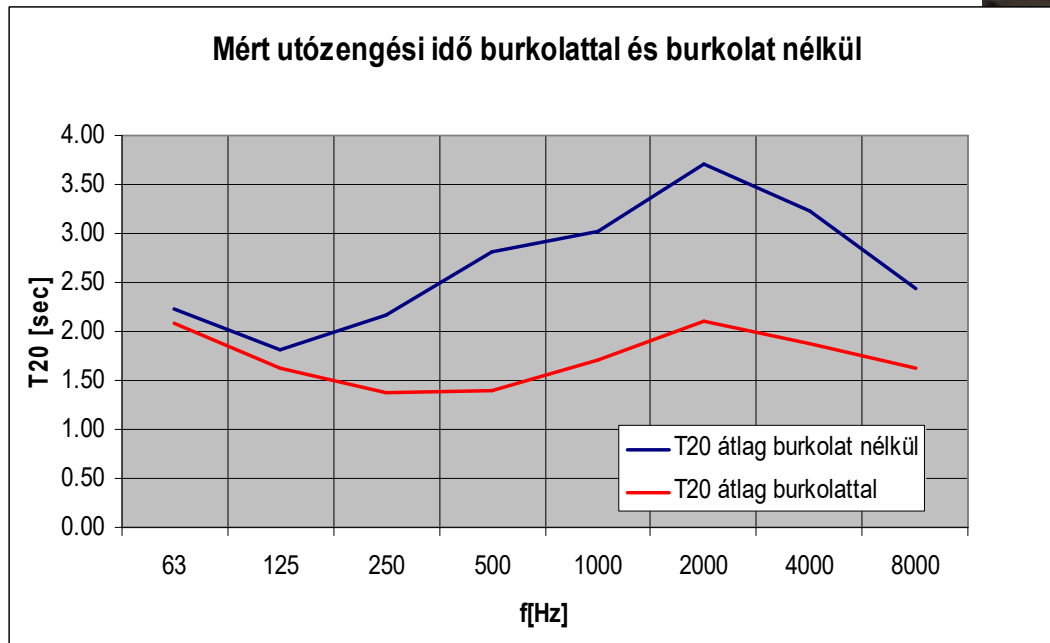
1-2 óra után **fáradtságot** eredményez, **csökken a figyelem**, ezzel a teljesítés hatásfoka. Hosszútávon **egészségügyi problémákat** okoz, és hozzájárulhat a **hallás csökkenéséhez**.

Akusztikai burkolat alkalmazása

Tornaterem: fokozott zajterhelés! A hangelnyelő anyagok jól csökkentik az utózengési időt. Példa:

Térfogat 8100 m^3 Alapterület: 736 m^2 $T_{\text{műres}} = 2,9 \text{ sec}$

Burkolat: $540 \text{ m}^2 \rightarrow T_{\text{mburk}} = 1,55 \text{ sec.}$

Akusztikai burkolat alkalmazása

Aula

Térfogat 3900 m^3 $T_{\text{műres}} = 2,4 \text{ sec}$

Alapterület: 300 m^2

Burkolat: $500 \text{ m}^2 \rightarrow T_{\text{mburk}} = 1,27 \text{ sec}$

Tanterem:

Alapterület: $\sim 20 \text{ m}^2$

Térfogat: $\sim 60 \text{ m}^3$

$T_{\text{műres}} = 0,88 \text{ sec}$

Álmennyezettel $\rightarrow T_{\text{mburk}} = 0,5 \text{ sec}$

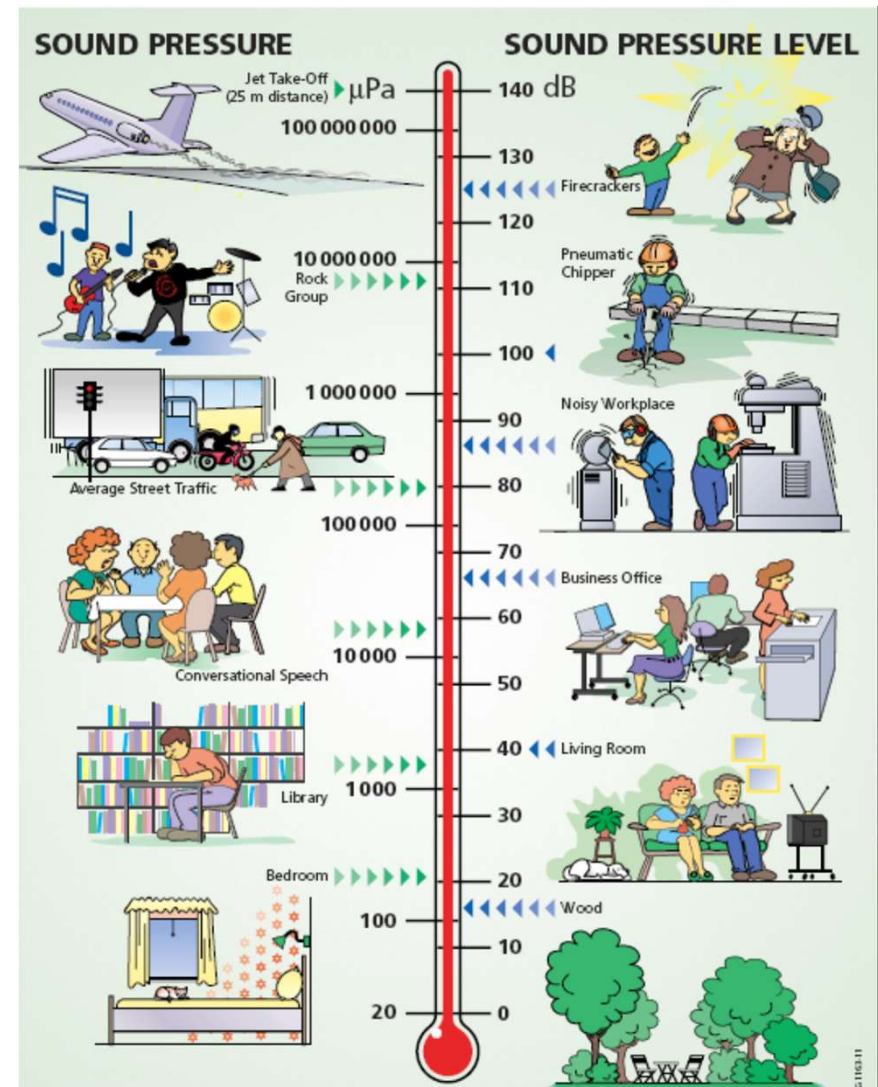

Zajcsökkentés

Egy Tornaterem és iskolai
Aula zajcsökkentése:

Mért zajszint értékek:

	LAeq [dB]		Δ LAeq [dB]
	Burkolás előtt	Burkolás után	
Aula	74	67	7
Tornaterem	71	58	13

Hangelnyelés-hanggátlás

Zengő tér → zajosnak érzékeljük (pl. tornaterem)

csillapított tér → csöndesnek érzékeljük (pl. könyvtár, textilüzlet)

Ha hangelnyelő anyagot helyezünk el, az **csökkenti a használati zajszintet**. Ezzel együtt kisebb zajterhelést kap a térelválasztó szerkezet, így közvetve szerepet játszik a hanggátlás javításában.

Hangelnyelés $\neq$ Hanggátlás (hangszigetelés)

Tojástartó – semmilyen hatással sincs a hanggátlásra!

Összefoglalva

Általánosan

Rossz akusztikájú, zajos térben:

- A zaj fáradttá és ingerlékennyé tesz
- A rövid távú memóriára negatív hatással van
- Romlik a szövegértés, lassul az olvasási sebesség
- „Elfedő” hatás → erősen kell koncentrálni → hangosabb beszéd → magasabb zajszint

A jó akusztikai környezet hatására:

- ❖ jobb teljesítőképeség
- ❖ nyugodtabb munkavégzés
- ❖ hosszabb ideig tartó koncentrált figyelem

Szívklinika - Képző Központ Esettanulmány

Teremakusztikai követelmények

Követelmények az MSZ 2080-as szabvány 1. táblázata szerint:

Helyiségtípus	Utózengési idő: $T_{m, \max}$ [sec]	Egyenértékű hangelnyelési felület $(A_m/V)_{\min}$ [1/m]
Egészségügyi intézmények vizsgáló- és ápolási helyisége, betegszoba	0,7	-
Betegváró	-	0,2
Közlekedő	-	0,2
Tárgyaló	0,7	-
Előadóterem	0,7	-

Teremakusztika –ajánlott utózengési idő különböző helyiségekben

Kialakítás - kihívások

1. A szabvány elfogadtatása: betegváró, közlekedő terek kezelése – nagy mennyiség, költség, de fontos zajcsökkentő feladat!
2. Magas higiéniai követelményű helyiségekben alkalmas anyaghasználat – szűk anyagválaszték, szigorú tisztítási módszerek
3. Oktatási épületrész, mint kiemelt akusztikai tervezési terület – vizualitás, enteriőr előtérbe kerül a építész tervezőknél

Kialakítás - megoldások

1. Egyszerű kivitelű hangelnyelő álmennyezetek - költséghatékony

Pl: kazettás vagy perforált típusok

Forrás:<https://www.knaufceilingssolutions.com/en/products/amf-thermatex-alpha-hd-30mm/>

<https://www.rigips.hu/perforalt-akusztikus-gipszkartonok>

Kialakítás - megoldások

2. Anyagválasztás - minősítések

Nedves tisztításnak ellenálljon

Napi rendszeres vegyszeres tisztítást bírja

Részecskék és víz számára áthatolhatatlan fedőréteg.

HPV tisztítást bírja (száraz füstgáz-tisztítási eljárás)

Műtőkbe így sem találtunk megfelelő terméket!!!

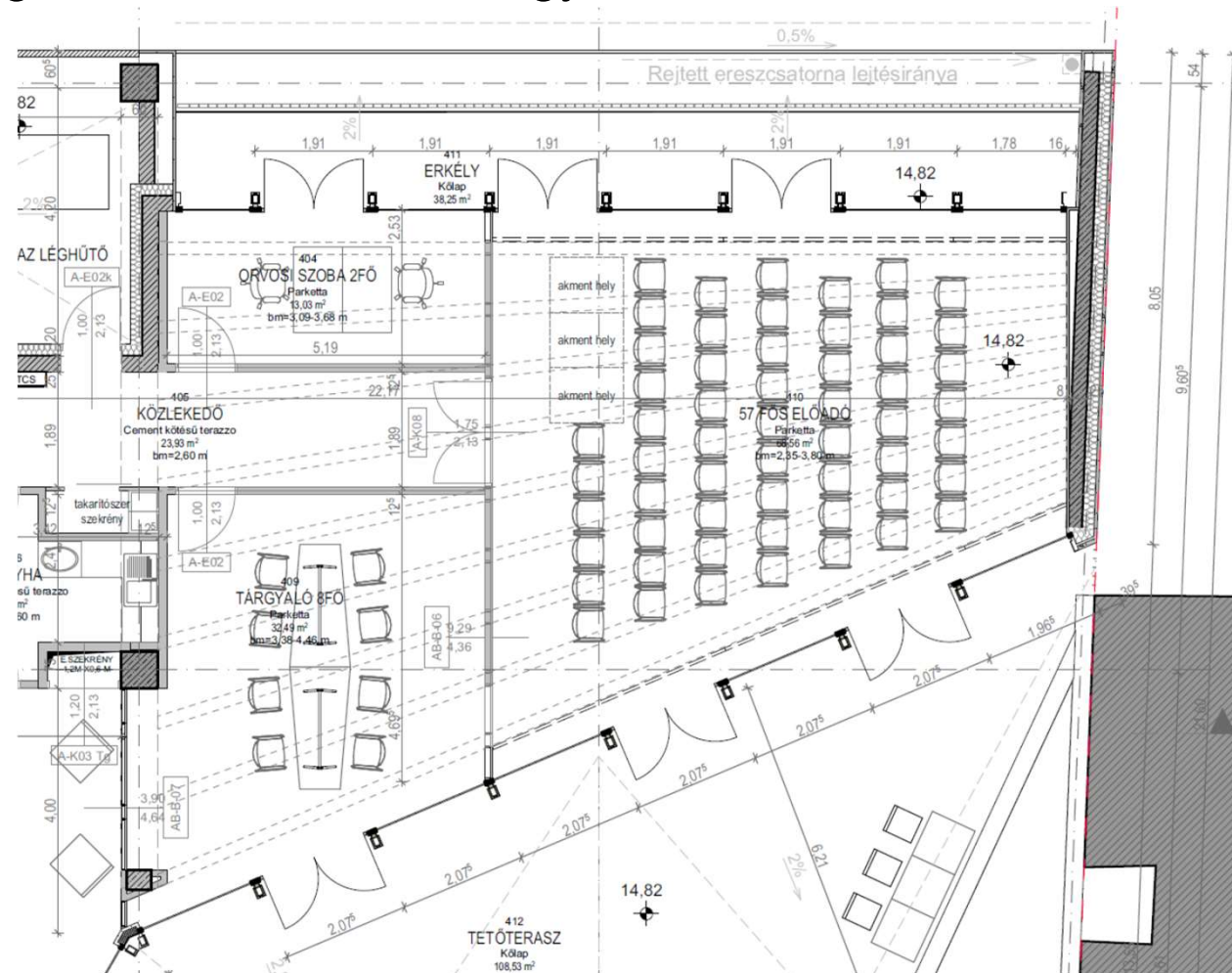
Forrás: <https://www.ecophon.com/hu/ecophon/modular-ceilings/hygiene/>

Kialakítás - megoldások

3. Oktatási helyiségek – Előadóterem, tárgyaló

57 fős
előadóterem
~200 m³
8 fős tárgyaló
~95 m³

Geometria
Üveg felületek
Nyílászárók

Kialakítás - megoldások

3. Oktatási helyiségek – Előadóterem

Hangelnyelő anyagok:
Hangelnyelő függöny

Álmennyezet – grillrács típusú kialakítás

Összefoglalás

A teremakusztikai tervezés, **követelmények érvényesítése** nem zenei célú épületnél még mindig kihívás.

Teremakusztika, mint **zajcsökkentő megoldás** hangsúlyozása.

A megfelelően tisztítható, **egészségügyi minősítéssel** rendelkező hangelnyelő anyagok elérhetősége kérdéses.

Források

Mérési eredmények és tervezési adatok:

Arató Akusztikai Kft.

Borsiné Arató Éva

Borsi Gergely

Alabárdos Zsuzsanna